

Určení karmou a jednání z nirvány

Jestliže chceme porozumět působení karmy, o což nám nyní půjde, musíme si udělat představu o tom, co se nazývá „nirvána“. K úplnému pochopení významu nirvány jsou nutné obsáhlé znalosti, pokusíme se však alespoň o získání předběžné představy.

V jednání člověka je zpočátku obsaženo vlastně jen velmi málo z toho, co bychom mohli nazvat svobodou, neboť člověk je vlastně výsledkem svých minulých činů. Je tomu tak v nejširším smyslu slova. Aby se stal tím, čím je, musely být nejprve stvořeny všechny přírodní říše. Postupně ze sebe nejprve vydělil nerostnou, rostlinnou a živočišnou říši, které měl kdysi v sobě. K tomu přistupuje ještě to, co připojil od první třetiny lemurské rasy¹. Všechny činy, které vykonal, myšlenky a city, které prošly jeho duší, patří také k jeho minulosti, stávají se také jeho karmou. Pohlížíme do minulosti, která zároveň ve svých následcích vyrůstá kolem nás. Celý svět kolem nás není ničím jiným než následkem minulých činů. Stejně tak člověk nyní připravuje to, co se má stát v budoucnosti.

Přesto se ustavičně setkáváme s věcmi, které nejsou tak docela následkem minulých činů, nýbrž které vnášejí do světa něco nového. Nějaký člověk, řekněme například pan Skřele, bude následkem minulých činů. Také Theosofická společnost je následkem minulých činů; a to, že je s ní sveden dohromady, je také takový následek. Na základě vztahu pana Skřeleho k Theosofické společnosti se však stane něco nového; to je pak zase příčinou budoucích činů. Osvětli-li světlo tyč, za tyčí vznikne stín. To je vlastně něco nového. Jestliže se na tento následek podíváme, zjistíme, že nastalo něco, co je nové. Vzájemný vztah věcí je něčím novým: vržením stínu.

Vše, co si člověk obvykle myslí, myslí si o věcech, o tom, co se stalo. Může se ale v myšlenkách zabývat také takovými vztahy, tím, co není způsobeno účinkem z dřívějšího, ale nastává teprve v současnosti. To se však děje velmi zřídka, neboť lidé lpí na starém, na

¹ Tj. lemurské, třetí velké epochy ve vývoji Země. (Pozn. edit.)

tom, co se kolem nich nakupilo. Poměry, které se objeví jako něco úplně nového, tvoří obvykle velmi málo z obsahu lidských myšlenek. Ten, kdo chce pracovat na budoucnosti, však musí mít takové myšlenky, z nichž vyplývají nové vztahy mezi věcmi. Jen myšlenky na vztahy mezi věcmi mohou být něčím novým. Nejlépe to vidíme v umění. To, co umělec tvoří, tu ve skutečnosti vůbec není. Pouhá forma, kterou sochař vypracovává, tu ve skutečnosti vůbec není; není to přírodní produkt. V přírodě existuje jen forma, v níž pulzuje život. Pouhá forma by odporovala přírodním zákonům. Umělec buduje ze vztahů něco nového. Malíř maluje to, co nastává prostřednictvím vztahů: světlo a stín; vůbec nemaluje to, co tu skutečně je. Nemaluje strom, nýbrž impresi, která byla vyvolána tím, že malíř ztvárňuje všechny vztahy ke stromu.

Také v praktickém konání vidíme, že člověk obvykle nevytváří nic nového. Většina lidí dělá jen to, co se již stalo. Jen někteří lidé tvoří z morální intuice, když do světa vnášejí nové povinnosti, nové činy. To nové vstupuje do světa prostřednictvím vztahů. Proto se často říkalo, že elementární morální jednání spočívá zcela ve vztazích. Takové morální jednání spočívá například v činech, které nastávají na základě vztahu dobré vůle. U většiny jednání zjistíme, že se zakládají na něčem starém; dokonce i v případě jednání a událostí, kdy se objevuje něco nového, se obvykle vychází ze starého. Při důkladném prozkoumání se to většinou ukáže. Svobodné je jen takové jednání, kdy by člověk vůbec nepracoval na základě minulosti, ale kdy stojí jen před tím, co může v podobě jednání vstoupit do světa na základě kombinující a produktivní činnosti jeho rozumu. V okultismu takové jednání nazýváme tvořením z ničeho. Všechno ostatní jednání je vytvořeno na základě karmy. Jsou to dva protiklady: karma a opak karmy neboli „nic“ - činnost, která se nezakládá na karmě.

A nyní si představte člověka, který je zpočátku určován karmou - jednáním, myšlenkami a city z minulosti. Představme si, že potom natolik pokročí, že veškerou karmu vyrovná, bude tedy stát před „ničím“. Bude-li pak ještě jednat, říká se v okultismu, že jedná z nirvány. Z nirvány konali své činy například Buddha či Kristus,

přínejmenším zčásti. Běžný člověk se tomu blíží jen tehdy, je-li umělecky, nábožensky nebo světodějinně inspirován.

Intuitivní konání vychází z „ničeho“. Kdo k němu chce dospět, musí se zcela osvobodit od karmy. Své impulzy pak již nemůže brát z toho, z čeho je člověk obvykle bere. Nálada, která se ho pak zmocní, je náladou božské blaženosti, která se jako stav nazývá též nirvána. [...]

R. Steiner, přednáška pro členy Theosofické společnosti z 11. října 1905 v Berlíně, in: Grundelemente der Esoterik, GA 93a, str. 121nn; poznámky posluchačů. Česky vyšlo pod titulem Základy esoteriky, Sophia, Bratislava 1998, str. 95nn., v překladu Věry Zoubkové. Při pořízení nového překladu bylo k tomuto překladu přihlédnuto.

Rudolf Steiner

GA 93a